

بررسی اثر متغیرهای درون بانکی بر رشد مطالبات غیرجاری در سیستم بانکی ایران

رضا غلامعلی پور[†]

علی رحمانی^{*}
زیبا عبدالهی[‡]

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۹/۱۹

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۲/۱۳

چکیده

بخش بانکداری یکی از مهمترین بخش‌های اقتصادی هر کشور است. مجموع وام‌های پرداختی بانک‌ها مهم‌ترین دارایی آنها است و سود وام‌ها بخش عمده درآمدی بانک‌ها را تشکیل می‌دهند. در این میان علت انباشته شدن حجم عمده مطالبات معوق بانک‌ها نکته‌ی قابل‌توجهی است. با توجه به متفاوت بودن میزان مطالبات معوق در بین بانک‌ها در این پژوهش به بررسی عوامل خاص بانکی در ایجاد مطالبات غیرجاری در نظام بانکی ایران پرداخته شده است. برای این منظور از داده‌های پانل و نرم‌افزارهای استاتا و مینی تب برای دوره ۱۳۹۲-۱۳۸۶ (۱۸ بانک) استفاده شده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که در مورد مطالبات غیرجاری، متغیرهای اندازه، سرمایه و عملکرد معنادار می‌باشند ولی متغیر عدم کارایی هزینه رابطه معناداری با مطالبات غیرجاری در ایران ندارد.

واژه‌های کلیدی: مطالبات غیرجاری، مخاطرات اخلاقی، مدیریت بد، تنوع‌بخشی، کم‌کاری، داده‌های پانل

طبقه‌بندی JEL: G32, G24, G21

^{*} دانشیار گروه حسابداری دانشگاه الزهرا (س)؛ rahmani@alzahra.ac.ir

[†] دکتری حسابداری و معاون بازار سرمایه فرابورس؛ gholamalipour@ifb.ir

[‡] کارشناس ارشد حسابداری دانشگاه الزهرا، مدرس دانشگاه آزاد و پیام نور شهرستان خوی؛

abdollahi.acc.94@gmail.com

۱ مقدمه

ارتباط درست بین نظام‌های مالی و تولیدی از مهم‌ترین عوامل رشد و توسعه اقتصادی در هر کشوری می‌باشد. بانک‌ها به عنوان بخش اصلی نظام مالی، اصلی‌ترین نقش را در تأمین مالی بخش‌های تجاری، تولیدی و مصرفی دارند. در ایران نیز با توجه به ساختار اقتصادی کشور و به دلایلی همچون عدم توسعه بازارهای سرمایه و سایر شبکه‌های غیربانکی و قراردادی، شبکه بانکی کشور بخش‌های واقعی اقتصاد را تأمین مالی می‌کند. اما متأسفانه این بخش نیز در رسیدن به اهداف خود چندان موفق نبوده است، بالا بودن ذخایر بانک‌ها و تسهیلات اعطایی سوخت شده و یا مطالبات غیرجاری بانک‌ها نشانی از این عدم موفقیت می‌باشد. هم‌اکنون نیز حمایت‌های دولتی باعث تداوم فعالیت‌ها و بقای بیشتر بانک‌های کشور می‌باشد. در اقتصادی که مطالبات معوق بانک‌ها، رقم قابل توجهی از حجم نقدینگی و تولید ناخالص داخلی کشور برآورد می‌شود، برای احتراز از خطرات مترتب بر آن، باید به فکر چاره و راهکار مناسب بود.

در پژوهش‌های پیشین در ایران تأثیر عوامل کلان اقتصادی بر مطالبات غیرجاری بیان شده است، لیکن اگر تنها عامل مؤثر بر مطالبات غیرجاری را عوامل کلان اقتصادی بدانیم، این امر چندان با واقعیت تطابقی ندارد. متفاوت بودن نسبت مطالبات غیرجاری در بین بانک‌های مختلف در کشور نشان‌دهنده این است که عوامل مرتبط با عملکرد بانک‌ها نقش مهمی در میزان مطالبات غیرجاری آن‌ها دارد. به عبارت دیگر با علم به اینکه شرایط کلان اقتصادی برای بانک‌ها برون‌زا و غیرقابل تغییرند مدیران بانک‌ها می‌توانند با مدیریت صحیح خویش حداکثر تلاش را برای کاهش ریسک اعتباری و میزان مطالبات غیرجاری انجام دهند. در این تحقیق سعی شده است با بررسی برخی از مهم‌ترین متغیرهای خاص بانکی تأثیرگذار در افزایش مطالبات غیرجاری به شناسایی عوامل اصلی مؤثر بر مطالبات غیرجاری سیستم بانکی کشور پردازیم.

۲ چارچوب نظری پژوهش

به دلیل ماهیت خاص عملیات نظام بانکی، وجود مطالبات غیرجاری بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در تمامی کشورها امری طبیعی و عادی می‌باشد اما نکته قابل تأمل میزان این مطالبات است که در صورت افزایش بیش از حد آن می‌تواند نظام بانکی را مستعد انواع بحران‌های مالی و اعتباری قرار دهد. بررسی تطبیقی وضعیت مطالبات غیرجاری بانک‌ها در سال ۲۰۱۱ میلادی در بین ۱۰۵ کشور جهان نشان می‌دهد که علیرغم به کارگیری بانکداری

بدون ربا در ایران رتبه‌ی کشورمان چندان مناسب نیست. با توجه به روند فزاینده مطالبات غیرجاری بانک‌ها در کشور و مقایسه آن با متوسط نسبت جهانی، می‌توان دریافت که عملکرد نظام بانکی کشور از لحاظ منابع در مقایسه با سایر کشورهای دنیا در وضعیت مناسبی نمی‌باشد (لطیف و امیرلو، ۱۳۹۲).

کلین^۱ (۲۰۱۳) اظهار می‌دارد که عوامل در سطح بانک به طور عمده با مدیریت بد، مخاطرات اخلاقی و کم‌کاری مدیریت مرتبط هستند. لذا در این مقاله فرضیه‌های پژوهش در ارتباط با سه عامل اشاره شده تبیین شده و همچنین فرضیه تنوع‌بخشی برگر و دیانگ^۲ (۱۹۹۷) در رابطه با تأثیرگذاری عوامل درون بانکی بر مطالبات غیرجاری بیان می‌شود.

برگر و دیانگ (۱۹۹۷) فرضیه مدیریت بد را نشانه‌ای برای عملکرد ضعیف مدیریت در نظر گرفتند که روی رفتار اعطای وام مدیریت تأثیر می‌گذارد. آن‌ها همچنین فرضیه کم‌کاری مدیریت را برخلاف فرضیه مدیریت بد بیان کردند. به این صورت که کارایی هزینه بالا منجر به افزایش مطالبات غیرجاری بانک‌ها می‌شود. بانک‌هایی که تلاش و هزینه کم‌تری برای نظارت و کنترل فرآیند وام‌دهی صرف می‌کنند از کارایی هزینه‌ای بالاتری برخوردارند و کارایی هزینه‌ای بالاتر در بلندمدت منجر به انباشت مطالبات غیرجاری خواهد شد.

فرضیه خطر اخلاقی به موقعیتی اطلاق می‌شود که در آن تمایل به انجام ریسک بی‌جهت و غیراصولی وجود دارد و دلیل آن نیز این است که افرادی که ریسک را انتخاب می‌کنند، هزینه‌های آن را تحمل نمی‌کنند. براساس این فرضیه، بانک‌های با سرمایه نسبتاً کم از طریق افزایش ریسک پرتفوی وام خود، به انگیزه مخاطرات اخلاقی پاسخ می‌دهند، که منجر به افزایش مطالبات غیرجاری از حد متوسط خود در آینده می‌شود.

در ارتباط با فرضیه تنوع‌بخشی، با در نظر گرفتن اندازه بانک به عنوان یک معیار تقریبی برای فرصت‌های تنوع، نویسندگان دریافته‌اند که ارتباط منفی بین اندازه بانک و مطالبات غیرجاری وجود دارد (سالاس و سارینا^۳، ۲۰۰۲؛ هیو و همکاران^۴، ۲۰۰۴ و راجان و دخال^۵، ۲۰۰۳). این نویسندگان معتقدند که بانک‌های بزرگ بیش‌تر از فرصت‌های تنوعشان بهره

¹ Klein, N

² Berger and Deyoung

³ Salas and Saurina

⁴ Hu et. al

⁵ Rajan and Dhal

می‌برند. پژوهش لوئیز و همکاران^۱ (۲۰۱۲) نیز این ادعا را تأیید می‌کند زیرا تنوع، ریسک اعتباری را کاهش می‌دهد.

براساس دستورالعمل شماره مب/۲۸۲۳ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۵ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، کیفیت تسهیلات براساس سه پارامتر زمان، وضعیت مالی مشتری و صنعت یا رشته فعالیت بدین شرح است:

طبقه جاری، پرداخت اصل و سود تسهیلات یا بازپرداخت اقساط در سررسید صورت گرفته و یا حداکثر از سررسید آن ۲ ماه گذشته است. مطالبات غیرجاری شامل مطالبات سررسید گذشته، مطالبات معوق و مطالبات مشکوک‌الوصول می‌باشد. طبقه سررسید گذشته، از تاریخ سررسید اصل و سود تسهیلات و یا تاریخ قطع پرداخت اقساط بیش از ۲ ماه گذشته است، ولی تأخیر در بازپرداخت، هنوز از ۶ ماه تجاوز ننموده است. در این صورت فقط مبلغ سررسید شده تسهیلات به این طبقه منتقل می‌شود. طبقه معوق، اصل و سود تسهیلاتی که بیش از ۶ ماه و کمتر از ۱۸ ماه از تاریخ سررسید و یا از قطع پرداخت اقساط آن‌ها سپری شده است و مشتری هنوز اقدامی برای بازپرداخت مطالبات موسسه اعتباری ننموده است. در این صورت فقط مبلغ سررسید شده تسهیلات به این طبقه منتقل می‌شود. طبقه مشکوک‌الوصول، تمامی اصل و سود تسهیلاتی که بیش از ۱۸ ماه از سررسید یا تاریخ قطع پرداخت اقساط آن‌ها سپری شده است و مشتری هنوز اقدام به بازپرداخت بدهی خود ننموده است.^۲

۳ پیشینه پژوهش

برگر و دیانگ (۱۹۹۷) رابطه بین ویژگی‌های خاص بانک‌ها، شاخص‌های بهره‌وری و وام‌های بد را بر روی نمونه بزرگی از بانک‌های تجاری برای دوره ۱۹۹۴-۱۹۸۵ مورد بررسی قرار دادند. آن‌ها ادعا کردند که فرضیه‌های «بدشانس»، «مدیریت بد»، «کم‌کاری»، «مخاطرات اخلاقی» و «کفایت سرمایه» همه منجر به بروز وام‌های مشکل‌دار می‌شوند. همچنین آن‌ها به این نتیجه رسیدند که بین کارایی هزینه و مطالبات غیرجاری رابطه منفی وجود دارد که این نتیجه مطابق با فرضیه بدشانس و فرضیه مدیریت بد می‌باشد.

برکاف و همکاران^۳ (۲۰۰۲) به بررسی علل ورشکستگی سیستم بانکداری آرژانتین طی دوره ۱۹۹۶-۱۹۹۳ با استفاده از اطلاعات ۲۱۹ بانک و موسسه اعتباری پرداختند. آن‌ها

¹ Louzis et al

^۲ اداره پژوهش‌ها و مقررات بانکی. (۱۳۸۵).

³ Bercoff et al

نشان دادند که هر دو عامل خاص بانکی و عوامل اقتصاد کلان بر مطالبات غیرجاری بانکی مؤثر بوده‌اند.

بودریگا و همکاران^۱ (۲۰۰۹)، تأثیر متغیرهای درون بانکی روی مطالبات غیرجاری در نمونه‌ای از ۴۶ بانک از ۱۲ کشور برای دوره ۲۰۰۶-۲۰۰۲ (کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا و شرق میانه و شمال آفریقا) بررسی کرده‌اند. به طور خاص، آن‌ها به این نتیجه رسیدند که مطالبات غیرجاری به طور عمده تحت تأثیر عوامل خاص بانکی مثل کفایت سرمایه، ذخیره، و مالکیت بانک قرار می‌گیرد.

موکوکو و میفوما^۲ (۲۰۱۵) تأثیر عوامل داخلی بانک‌ها که باعث سطح بالای مطالبات غیرجاری در سیستم بانکی زیمبابوه می‌شود را برای دوره ۲۰۱۴-۲۰۰۰ بررسی کردند. این نتیجه حاصل شد که نقدینگی، هزینه کارایی و نرخ بهره به صورت منفی و به طور قابل توجهی روی مطالبات غیرجاری تأثیر می‌گذارد. یافته‌ها همچنین نشان می‌دهد که بازده حقوق صاحبان سهام و مطالبات غیرجاری دوره‌های قبلی به صورت مثبتی با میزان مطالبات غیرجاری مرتبط است.

سالاس و سارینا (۲۰۰۲) با استفاده از یک الگوی پویای پانل و اطلاعات بانک‌های تجاری و پس‌انداز اسپانیا طی دوره ۱۹۸۵-۱۹۹۷، به بررسی عوامل اصلی تعیین‌کننده وام‌های غیرجاری پرداختند. آن‌ها نشان دادند که اندازه بانک، نسبت سرمایه، ساختار مالکیت و نحوه عملکرد بانک‌ها می‌توانند سبب ایجاد تغییرات در مطالبات غیرجاری شوند.

شعبانی و جلالی (۱۳۹۰) دلایل گسترش مطالبات غیرجاری را در نظام بانکی ایران بررسی کرده و راهکارهایی برای اصلاح آن بیان کردند، و نتیجه گرفته شد که در نظام بانکی ایران، نقش عوامل درون سازمانی در شکل‌گیری مطالبات غیرجاری، از عوامل برون‌سازمانی بیش‌تر است.

کردبچه، پردل نوش‌آبادی (۱۳۸۹)، به بررسی عوامل ایجاد مطالبات غیرجاری در صنعت بانکی ایران با استفاده از الگوی پانل پویا در طی دوره زمانی ۱۳۸۷-۱۳۸۱ پرداخته‌اند. و نتیجه گرفتند که کارایی عملیاتی، رفتار احتیاطی و نوع مالکیت بانک‌ها متغیرهای تعیین‌کننده در توضیح رفتار مطالبات غیرجاری در ایران می‌باشند.

¹ Boudriga et al

² Mukoki and Mapfumo

۴ فرضیه‌ی پژوهش

به منظور دست‌یابی به هدف و در راستای پاسخ به پرسش پژوهش، فرضیه‌های پژوهش به شرح زیر تدوین گردید:

- فرضیه ۱: بین کارایی و مطالبات غیرجاری رابطه معنی‌داری وجود دارد.
- فرضیه ۲: بین سرمایه بانک‌ها و مطالبات غیرجاری رابطه معنی‌داری وجود دارد.
- فرضیه ۳: بین اندازه بانک و مطالبات غیرجاری رابطه معنی‌داری وجود دارد.
- فرضیه ۴: بین عملکرد مدیریت و مطالبات غیرجاری رابطه معنی‌داری وجود دارد.

۵ روش پژوهش

روش به کار رفته در این پژوهش از دیدگاه هدف، کاربردی و از دیدگاه بررسی داده‌ها، تحلیلی است. برای جمع‌آوری اطلاعات لازم در خصوص پیشینه تحقیق از روش کتابخانه‌ای و برای بررسی داده‌ها و آزمون فرضیات، از روش بررسی میدانی با به کارگیری شیوه داده‌های پانلی استفاده شده است.

۶ جامعه آماری

داده‌های این پژوهش شامل ۱۸ بانک ایران می‌باشد که اطلاعات آن‌ها از سال‌های ۱۳۸۶ موجود است. که شامل بانک‌های دولتی تجاری، بانک‌های تخصصی دولتی و بانک‌های خصوصی می‌باشد. محدوده زمانی پژوهش با در نظر گرفتن اطلاعات نزدیک به زمان انجام پژوهش و در دسترس بودن آن‌ها برای دوره ۷ ساله از سال ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۲ در نظر گرفته شد. تعریف و نوع متغیرهای پژوهش به شرح جدول ۱ می‌باشد:

جدول ۱

متغیرهای پژوهش

متغیر	تعریف	گروه	علامت مورد انتظار
NCL_{it}	نسبت مطالبات غیرجاری به کل تسهیلات اعطایی	متغیر وابسته	
ROE_{it}	بازده حقوق صاحبان سهام: نسبت سود سال t به حقوق صاحبان سهام همان سال	متغیر مستقل	+/-
SR_{it}	نسبت سنجش قدرت پرداخت بدهی‌ها: نسبت حقوق صاحبان سهام در سال t برای بانک i به مجموع دارایی‌هایش در همان سال	متغیر مستقل	+/-
$Inef_{it}$	عدم کارایی بانک: نسبت هزینه‌های عملیاتی به درآمدهای عملیاتی	متغیر مستقل	+/-
$Size_{it}$	اندازه بانک: نسبت مجموع دارایی‌های بانک i در سال t به مجموع دارایی‌های بانک‌های مورد بررسی در همان سال	متغیر مستقل	+/-
ROA_{it}	بازده کل دارایی: نسبت درآمد خالص سالانه بر مجموع دارایی‌ها	متغیر کنترلی	+
$Owner_i$	متغیر مجازی اثر مالکیت: مالکیت دولتی ارزش یک و مالکیت خصوصی ارزش صاف	متغیر کنترلی	+/-

۷ الگوی پژوهش

با توجه به پژوهش‌های تجربی صورت گرفته، برای آزمون فرضیه‌ها از الگوی رگرسیون زیر استفاده می‌شود:

$$NCL_{it} = \beta_0 + \beta_1 nef_{it} + \beta_2 SR_{it} + \beta_3 Size_{it} + \beta_4 ROE_{it} + \beta_5 ROA_{it} + \beta_6 Owner_i + \varepsilon_{it}$$

توضیح اینکه اندیس i برای بانک‌ها و اندیس t برای عامل زمان در نظر گرفته شده است. ε_{it} جمله اختلال الگوی می‌باشد.

۸ آزمون انتخاب نوع الگوی برآورد

با توجه به اینکه داده‌های مورد آزمون از نوع سال-شرکت می‌باشند بنابراین ضروری است ابتدا بین روش داده‌های ترکیبی و تلفیقی تفکیک ایجاد شود. به منظور انتخاب روش رگرسیون مناسب ابتدا برای تمام فرضیه‌ها، آزمون F -لیمر برای انتخاب بین الگوی ترکیبی

و تلفیقی استفاده می‌شود. با توجه به اینکه نتیجه این آزمون کمتر از ۵٪ می‌باشد، بنابراین الگوی ترکیبی مناسب‌تر از الگوی تلفیقی خواهد بود. به منظور انتخاب بین الگوی اثرات ثابت و اثرات تصادفی، از آماره هاسمن استفاده می‌شود. با توجه به اینکه نتیجه این آزمون بیشتر از ۵٪ می‌باشد، بنابراین الگوی اثرات تصادفی به الگوی اثرات تصادفی ترجیح داده می‌شود.

۹ تصریح الگو

۱.۹ آزمون وابستگی مقطعی^۱

در تخمین یک الگوی پانل یکی از فروض اصلی، استقلال مقاطع از یکدیگر است. این وابستگی احتمالاً ناشی از وجود شوک‌های عمومی و اجزاء ناشناخته است که در نهایت بخشی از جزء خطا می‌شوند در این پژوهش با توجه به اینکه از داده‌هایی استفاده می‌کنیم که مقاطع آن‌ها (بانک‌ها) می‌توانند وابستگی داشته باشند و نظر به اینکه این الگوی کاملاً پانل کوتاه‌مدت است لذا از آزمون CD - پسران برای بررسی احتمال وابستگی استفاده نموده‌ایم. همانطور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود در الگوی مربوط به NCL، نتیجه آزمون CD - پسران بیش از ۵٪ بوده بنابراین فرضیه صفر مبنی بر عدم وجود وابستگی بین مقاطع را در سطح معناداری ۵٪ درصد رد نمی‌شود.

۲.۹ بررسی ناهمسانی واریانس در جملات اخلال

با توجه به اینکه مشکل ناهمسانی واریانس در داده‌های مقطعی متداول‌تر از داده‌های سری زمانی است، و داده‌های ترکیبی نیز از داده‌های مقطعی و سری زمانی تشکیل شده است، باید در مورد این نوع داده‌ها نیز آزمون تشخیص وجود واریانس ناهمسانی گروهی انجام شود. در این پژوهش برای آزمون ناهمسانی واریانس از LR test^۲ استفاده شده است. فرضیه صفر این آزمون مبنی بر عدم وجود ناهمسانی واریانس و فرضیه مقابل آن به معنای وجود ناهمسانی واریانس می‌باشد. طبق نتایج حاصل از این آزمون با توجه به جدول ۲ فرضیه H0 رد می‌شود. بنابراین نتایج آزمون نشان‌دهنده وجود ناهمسانی واریانس می‌باشد^۳.

¹ Cross sectional dependence

² Like likelihood ratio

^۳ سرمد، زهره. بازرگان، عباس و حجازی، الهه. (۱۳۹۱).

۳.۹ آزمون خودهمبستگی

یکی از فروض مهم الگوی رگرسیون عدم وجود خودهمبستگی بین جملات اخلاقی که در تابع رگرسیون جامعه وارد می‌شود، می‌باشد. به این مفهوم که جمله اخلاقی مربوط به یک مشاهده، تحت تأثیر جمله مربوط به مشاهده دیگر قرار نمی‌گیرد. به منظور بررسی وجود یا عدم وجود خودهمبستگی در جملات اخلاقی در نرم‌افزار STATA 13 با استفاده از دستور xtserial آزمون خود همبستگی Lrtest انجام گرفت. فرضیه H_0 این آزمون مبنی بر عدم وجود خود همبستگی بین جملات اخلاقی می‌باشد. با توجه به نتایج حاصل از آزمون همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، ضریب LR دارای P-Value کوچکتر از ۰/۰۵ است که منجر به رد فرضیه H_0 می‌شود بنابراین خودهمبستگی بین جملات اخلاقی وجود دارد.

جدول ۲

نتایج حاصل از انجام آزمون‌های همبستگی مقطعی، ناهمسانی واریانس، خودهمبستگی

آزمون	آزمون CD پسران	آزمون ناهمسانی واریانس	آزمون خودهمبستگی
Prob	۰.۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۱
F	۱۹۴/۲	۱۶۰۲/۳	۱۵/۸۷

منبع: یافته‌های پژوهش

۱۰ تخمین نهایی الگوی

همان‌طور که نتایج حاصل از آزمون CD- پسران نشان داد مدل همبستگی مقطعی دارد بنابراین برای رفع این مشکل، و همچنین رفع ناهمسانی واریانس و خودهمبستگی الگو به روش SUR تخمین زده می‌شود. نتایج حاصل از آزمون فرضیه نشان داد اندازه بانک رابطه مثبت و معناداری با مطالبات معوق بانکها دارد بدین معنا که با افزایش اندازه بانکها مطالبات معوق افزایش می‌یابد در حالی که کفایت سرمایه و عملکرد بانکها با مطالبات معوق رابطه منفی و معنادار دارند بدین معنا که هر چقدر بانکها با کمبود سرمایه مواجه باشند و یا عملکرد مدیریت ضعیف‌تر باشد دارای مطالبات معوق بیشتری خواهند بود. همچنین نتایج نشان داد که بین عدم کارایی و کیفیت دارایی و ساختار مالکیت با مطالبات معوق رابطه معناداری در این پژوهش مشاهده نشد. نتایج این برآوردها در جدول ۳ ارائه شده است. نتایج خلاصه شده در جدول ۴ آورده شده است.

جدول ۳

نتایج تخمین فرضیه‌های پژوهش

علامت اختصاری	نام متغیر	سطح معناداری	ضرایب
Size	اندازه بانک	۰/۰۰۰	۳/۶۲
SR	کفایت سرمایه	۰/۰۲۰	-۲/۳۲
ROE	عملکرد	۰/۰۲۰	-۲/۳۲
Inef	عدم کارایی	۰/۲۶۸	-۱/۱۱
ROA	کیفیت دارایی	۰/۱۰۷	-۱/۶۱
Owner	ساختار مالکیت	۰/۳۰۱	-۱/۰۳
نتایج مدل			
p-value		۰/۰۰۰	
R-sq		۰/۲۲۴۲	

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۴

خلاصه نتایج پژوهش

Inef	ROE	SR	Size	مطالبات غیرجاری
رابطه معناداری	رابطه منفی	رابطه منفی	رابطه مثبت	
مشاهده نشد	معنادار	معنادار	معنادار	

منبع: یافته‌های پژوهش

۱۱ نتیجه‌گیری

یافته‌های حاصل از آزمون فرضیه‌ها نشان داد که رابطه‌ی معناداری بین عدم کارایی و مطالبات غیرجاری در این پژوهش وجود ندارد. بنابراین فرضیه اول رد می‌شود. این نتایج با برخی از نتایج پژوهش برگر و دیانگ (۱۹۹۷)، ویلیامز (۲۰۰۴)، پدپیرا (۲۰۰۵)، موکوکوی و میفومو (۲۰۱۵)، رضایی (۱۳۸۷) و کردبچه و همکاران (۱۳۸۹) مغایرت دارد. همچنین نتایج نشان داد که بین سرمایه بانک و مطالبات غیرجاری رابطه منفی معنی‌داری وجود دارد. بنابراین فرضیه دوم تأیید می‌شود. این نتیجه با برخی از نتایج پژوهش برگر و دیانگ (۱۹۹۷) و سالاس و سارینا (۲۰۰۹) مطابقت داشته و تأییدی بر فرضیه مخاطرات اخلاقی می‌باشد بدین معنی که زمانی که سرمایه بانک‌ها کم می‌شود بانک‌ها از طریق افزایش ریسک پرتفوی وام خود به انگیزه مخاطرات اخلاقی خود پاسخ می‌دهند که این امر منجر به افزایش مطالبات غیرجاری آن‌ها می‌شود. همچنین بین اندازه بانک و مطالبات غیرجاری رابطه مثبت و

معنی‌داری وجود دارد. در نتیجه فرضیه سوم نیز تأیید می‌شود. این نتیجه با برخی از نتایج پژوهش برگر و دیانگ (۱۹۹۷)، لوئیز و همکاران (۲۰۱۲)، هیو و همکاران (۲۰۰۴)، سالاس و سارینا (۲۰۰۹)، راجال و دهان (۲۰۰۳) و فرناندز و همکاران (۲۰۰۰) مغایرت دارد. می‌توان گفت سیستم بانکی کشور نتوانسته است از فرصت‌های تنوع‌بخشی پرتفوی وام خود استفاده کند. طبق فرضیه تنوع‌بخشی ما انتظار داشتیم هر قدر بانک‌ها بزرگتر می‌شوند بیش‌تر و بهتر بتوانند از فرصت‌های تنوع‌سازی پرتفوی خود استفاده کنند که این امر منجر به کاهش ریسک پرتفوی وام شده و در نهایت باعث کاهش مطالبات غیرجاری خواهد شد، درحالی‌که طبق نتایج این پژوهش در ایران با افزایش اندازه بانک شاهد افزایش مطالبات غیرجاری هستیم. همچنین نتایج پژوهش حاضر مبین وجود رابطه منفی و معناداری بین عملکرد و مطالبات غیرجاری است که تأییدی بر فرضیه مدیریت بد بوده و فرضیه چهارم نیز تأیید می‌شود. به این ترتیب وقتی عملکرد مدیریت بهتر باشد، طبق فرضیه مدیریت بد، کارایی هزینه افزایش می‌یابد. افزایش کارایی هزینه در این حالت به این معناست که مدیریت هزینه کم‌تری را صرف ارزیابی مشتریان، ارزیابی وثیقه و غیره می‌نماید. این امر در بلندمدت باعث می‌شود مشتریان زیادی تخطی کرده و از بازپرداخت وام خود در موعد مقرر خودداری کنند. در نهایت در بلندمدت مطالبات غیرجاری افزایش خواهد یافت. این نتیجه با برخی نتایج پژوهش برگر و دیانگ (۱۹۹۷)، وینتون (۱۹۹۹) مغایرت دارد ولی با برخی نتایج پژوهش عباسیان و همکاران (۱۳۹۳) و کردبچه و همکاران (۱۳۹۰) مطابقت دارد.

با توجه به این امر که در ایران بخش اعظم تشکیل‌دهنده مطالبات غیرجاری مطالبات مشکوک‌الوصول می‌باشد پس می‌توان نتیجه گرفت عوامل مؤثر بر مطالبات غیرجاری بر مطالبات مشکوک‌الوصول نیز تأثیر دارد.

در این پژوهش با محدودیت‌هایی روبرو بودیم از جمله:

- این تحقیق متأثر از برخی شرایط خاص سیستم بانکی است که فرض شده است اثر آن برای همه بانک‌ها یکسان است که از آن جمله می‌توان به استمهال وام‌ها اشاره نمود.
- به علت کمبود تعداد نمونه‌ها امکان انجام پژوهش به تفکیک بانک‌ها براساس مالکیت به بانک‌های دولتی و خصوصی وجود نداشت.

فهرست منابع

- اداره پژوهش‌های و مقررات بانکی. (۱۳۸۵). دستورالعمل مب/۲۸۲۳ طبقه‌بندی دارایی‌های مؤسسات اعتباری، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. خلاصه تحولات اقتصادی کشور. سال‌های مختلف.
- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. گزارش اقتصادی و ترازنامه. سال‌های مختلف.
- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. نماگرهای اقتصادی. سال‌های مختلف.
- سرمد، ز.، بازرگان، ع.، و حجازی، ا. (۱۳۹۱). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری، انتشارات آگاه.
- شعبانی، ا.، و جلالی، ع. (۱۳۹۰). دلایل گسترش مطالبات معوق در نظام بانکی ایران و بیان راهکارهایی برای اصلاح آن (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه امام صادق (ع).
- کردبچه، ح.، و پردل نوش‌آبادی، ل. (۱۳۸۹). تبیین عوامل مؤثر بر مطالبات معوق در صنعت بانکداری ایران. فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی ایران. سال شانزدهم، شماره ۴۹. زمستان ۱۳۹۰.
- Bercoff, J. J., Giovanni, J. d., & Grimard, F. (2002). *Argentinean Banks, Credit Growth and the Tequila Crisis: A Duration Analysis*.
- Berger, A. N., & DeYoung, R. (1997). Problem Loans and Cost Efficiency in Commercial Banks. *Journal of Banking and Finance*, No. 21, pp.849-870.
- Boudriga, Abdelkader, Neila Boulila and Sana Jellouli. (2009). "Does Bank Supervision Impact Nonperforming Loans: Cross-Country Determinants Using Aggregate Data?", MPRA Paper No. 18068.
- Hu, J. L., Yang, L., & Chiu, Y. H. (2004). Ownership and Nonperforming Loans: Evidence from Taiwan's Banks. *Developing Economies*. Vol. 42, No. 4, pp. 405-420.
- Klein, N. (2013). *Non-Performing Loans in CESEE; Determinants and Impact on Macroeconomic Performance*. IMF Working Papers 13/72.
- Louzis, D. P., Vouldis, A. T., & Metaxas, V. L. (2012). Macroeconomic and Bank-Specific Determinants of Non-performing Loans in Greece: A Comparative Study of Mortgage, Business and Consumer Loan Portfolios, *Journal of Banking & Finance*. 36(4). 1012-1027.
- Mukoki, Paul G.V. and Alexander Mapfumo. (2015). "The Effects of Dollarization on the Growth of Non-Performing Loans in the Zimbabwe Banking System: An Autoregressive Distributed Lag (ARDL) Bound Test Approach", *Journal of Economics Sustainable Development*, Vol.6, No.10.

- Rajan, R., & Dhal, S. (2003). Non-Performing Loans and Terms of Credit of Public Sector Banks in India: an Empirical Assessment. *Reserve Bank of India Occasional Paper*. 24, 81–121.
- Salas, V., & Saurina, J. (2002). Credit Risk in Two Institutional Regimes, Spanish Commercial and Savings Banks. *Journal of Financial Services Research*. Vol. 22, No. 3, pp. 203-224.
- Williams, J. (2004). Determining Management Behaviour in European Banking. *Journal of Banking and Finance*. 28, 2427–2460.

